

Son Çocukluk Döneminde Dinî Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi Açısından Allah Tasavvuru

The Conception of God in Terms of Religious Development Characteristics and Religious Education in the Last Childhood Period

SUZAN KARSAK

Malatya İnönü Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi, Lisans Öğrencisi
Malatya, Türkiye
Malatya İnönü University,
Faculty of Theology, Undergraduate Student
Malatya, Turkey

Türü: Makale

suzankarsak21@gmail.com

ORCID 0000-0002-9305-1880

Geliş Tarihi: 1 Kasım 2021 | **Yayın Tarihi:** 21 Aralık 2021

8. Makale

Atıf/Citation: Karsak, S. (2021). "Son Çocukluk Döneminde Dinî Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi Açısından Allah Tasavvuru". *Genç Atebe Dergisi* 2, 44-48

Özet

Çocukta Allah tasavvuru fitrî olarak doğuştan gelir. Ancak dini inanç ve düşünceler çocukluk döneminde önce somuta sonrasında ise soyuta doğru gelişme gösterir. İnsan, dini inanç ve duygularının ilk basamağını çocukluk döneminde kazanır. Etkin bir eğitim süreciyle çocukta Allah tasavvuru ve dini inanç gelişimi oluşur. Bu makalenin temel amacı, din eğitimiyle ilgili fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişim alanlarını incelemek ve çocuklara dini bilgilerin verilmesine yönelik imkânları ortaya koymaktır. Makalede ayrıca son çocukluk döneminde Allah tasavvurunun gelişmesi ve dini duyguların oluşmasında aile, öğretmen, arkadaş çevresinin yanı sıra resmi dini kurumların etkisine vurgu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Allah Tasavvuru, Din Eğitimi, Çocuk, Son Çocukluk Dönemi, Dini Gelişim.

Abstract

The imagination of God is innate in the child. However, religious beliefs and religious thoughts first develop concretely in childhood and then towards cooling. In the adulthood people acquire the vision of God, religious belief and the first step of their religious development in childhood. Thus, with an effective education, the child's vision of God and religious belief are developed, but with a compelling education, the child may react badly to religion and religious tendencies. The main purpose of this article is to provide more efficient information for children by examining the areas of mental, physical and social development so that the vision of God is effective with religious education. However, the effects of family, school, circle of friends, social media and religious institutions are of great importance in the conception of God and religious development. In addition, there are interactions between the concepts of development, prayer, worship, death, angel, holy religious books, prophet and religious feelings in the development of the child's vision of God and religious belief.

Keywords: Imagination of Allah, Religious Education, Child, Late Childhood, Religious Development

Giriş

Tasavvur yetisi dinî yetinin soyut düşünceye yönlendirilmesiyle geniş bir alanı kapsar. Din, tasavvur yetisinin gelişimiyle birlikte bireyin yaşantısında önem ve değer kazanır. Bu manada Allah tasavvuru insan yaşantısında ilk sıralarda yer alır. İnsanın sosyo-kültürel çevresi ve özel yaşantıları Allah tasavvurunun gelişimine ayrıca katkı sağlar.

Gelişim, organizmanın doğum öncesinden başlayarak bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal açılardan ilerlemesidir. İnsanın gelişimi ölümüne kadar süreklilik arz etmekle beraber her yaşta farklı özellikleri kendinde barındırır. Bununla birlikte her çocukta din ve ahlak duygusu vardır.

Hz. Âdem'den (a.s) günümüze kadar hiçbir toplum dinsiz yaşamamıştır, bütün zamanlarda insanların doğru ya da yanlış inançları olmuştur. Çünkü inanma duygusu insanda fitrîdir. Dolayısıyla çocukta aile ya da çevrenin etkisiyle az ya da çok bir inanç ve dinî gelişim kendini gösterir. Bu sebeple çocukların dinî inanç, dinî bilinç ve dinî duygularının sağlıklı bir şekilde gelişmesinde aile, öğretmen ve resmi din kurumlarının rolü büyüktür. Nitekim okul öncesinde anne ve babasını model alan çocuk, okula başladıktan sonra öğretmenini model alır ve taklit etmeye başlar.

Çocukluk döneminde din eğitiminin temeli Allah tasavvurunun oluşmasıyla kazanılır. Bu yüzden diğer dinî tutum ve ahlaki davranışların kazandırılmasında Allah inancı önemli paya sahiptir. Ayrıca çocukta fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim devam ettikçe Allah tasavvuru da gelişme gösterir. Ancak her çocuğun dinî gelişim alanlarında bireysel farklılıklar vardır. Çünkü her insanın fizyolojik, sosyal, ekonomik imkânları aynı olmayabilir. İnsanlarda özellikle kalıtım, beslenme ve sağlık gelişimde etkileyici faktörlerdendir.

Her insan, kritik yaş dönemlerini dinî duygu ve davranışların sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi koşuluyla başarılı bir şekilde atlatılabilir.

Çocukların dinî eğitimine olumlu ya da olumsuz etki eden pek çok faktör vardır. Ancak bunlar arasında yaş, cinsiyet, kişilik ve karakter özellikleri ile aile yapısı ve tutumu çok daha önemli bir yere sahiptir. Tüm bu özellikler onların Allah inancı ve tasavvuruna önemli ölçüde etki etmektedir (Köylü, 2004, 18).

Esasında Allah'ı (c.c) aramaya ve anlamaya dönük her teşebbüs insanın kendini anlamaya çalışmasıyla doğru orantılıdır. Nitekim her insani özellikte ilahî bir boyut vardır. Allah'ın (c.c) insana ruhundan üflemesi ve onu fitrat üzerine yaratması insanın çocuk yaşlardan itibaren üstün bir varlığa sığınma, bağlanma ve teslimiyet içerisinde olmaya yönelik duygularının gelişmesine sebep olur (Köylü - Oruç, 2017, 58; Konuk, 1994, 2; Mehmedoğlu, 2003, 2; Yavuz, 1972, 2).

Gelişim psikolojisinde önemli bir yeri olan Piaget, çocukların dün kendi dünyalarıyla ilgili düşünme şekillerinin bedensel olarak büyüdükçe sistematik şekilde değiştiğini söylemektedir (Selçuk, 1991, 2; Yavuzer, 1987, 2). İlk Çocukluk Dönemi (0-6 yaş) çocukların çevresindeki olup biten her şeyi öğrenmek ve anlamlandırmak için soru sormayı amaç edindikleri bir dönemdir. Bu dönemde çocuk, aklına takılan soruları ailesine ya da çevresindeki diğer bireylere sorar.

Son Çocukluk Dönemi (7-11 yaş) ise, çocukların okul hayatının başladığı, öğretmen ve arkadaş çevresinin genişlemesiyle yeni bilgilerin kazanıldığı süreçtir. Bu dönemde ilk çocukluk dönemi

özelliklerinden olan kolay inanma, olay ve bilgiler hakkında sorgulama yapmaya dönüşür. Bu dönemde inanma ve sığınma ihtiyacı ile soru sorma ve çevresini taklit etme yine devam eder.

1. Son Çocukluk Döneminde (7-11 yaş) Allah Tasavvurunun Gelişim Süreci ve Dinî Kavramaların Gelişimi ve Analizi

Çocuklarda Allah Tasavvuru, bilişsel gelişimle bağlantılı olarak şekillenir. Çocuklar, ilk etapta Allah'ı zihinlerinde somut betimlemelerle canlandırır. Ancak çocukların yaşlarının ilerlemesi ve soyut varlıkları kavrayabilecek zihinsel olguya erişmeleriyle birlikte bu düşünce biçimi ortadan kalkar (Öcal, 1990, 20; Özeri, 2004, 20). Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada 7-9 yaşlardaki çocuklarda Allah tasavvurunun somut betimlemeler üzerinden gerçekleştiği, ancak dokuz yaşından itibaren bilişsel gelişimle birlikte somut Allah tasavvurunun soyuta doğru gelişim gösterdiği gözlenir (Öcal, 1990, 21).

10 yaşındaki çocuklarda benmerkezci düşüncenin azalmasıyla Allah tasavvuru hakkında soyut düşünmenin daha fazla geliştiği söylenebilir. Örneğin bu dönemdeki çocuklar Allah'ın (c.c) çok merhametli olduğunu, kimseye görünmediğini ve hiçbir varlığa benzemediğini, doğmadığını ve kimse tarafından doğrulmadığını bilir. Yetişkinlerin çocuklarla Allah (c.c) hakkında konuşmaları ve onların konuşmasına fırsat vermeleri çocukların Allah (c.c) hakkındaki doğru düşüncelerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

2. Son Çocukluk Döneminde Kutsal Kitap Tasavvuru Kavramının Gelişimi ve Analizi

Bu dönemde dinî konularda akıl yürütme düzeyine geçildiği için sorular farklılaşır. Dolayısıyla bu çağlarda genellikle Kuran'daki kıssa eğitimi süreci başlar. 8-10 yaş çocuklar, Kuran'ın Allah'ın (c.c) kelamı olduğunu düşünmeye başlar; ancak bu yaşlar henüz Kur'an kıssalarının tam olarak kavrandığı bir yaş düzeyi değildir.

3. Son Çocukluk Döneminde Peygamber Tasavvuru Kavramının Gelişimi ve Analizi

7-10 yaş çocukların Peygamber tasavvurlarında bilgiye dayalı gelişmeler yaşanır. Bu dönemde çocuklar sahabeler ile peygamberleri karıştırabilirler. Peygamberler içerisinde en çok Hz. Muhammed (s.a.s)'in bilinmesi O'nun şahsiyetini, kahramanlığı, hayırlı bir baba, çocukları seven ve elçiliği ilgilerini çeker. Çocuklarda peygamberlik tasavvuru kültürel çevreye göre değişkenlik gösterir. Bu dönemde peygamberler diğer insanlardan farklı olarak Allah'tan (c.c) aldıkları vahyi insanlara ulaştıran üstün kişiler olarak bilinirler.

4. Son Çocukluk Döneminde Melek Tasavvuru Kavramının Gelişimi ve Analizi

Diğer dinlerde meleklerin antropomorfik değerlendirmelerine sıklıkla rastlanmaktadır. İslam'da meleklerin Hristiyanlıktaki gibi ikonografik veya objelerle benzetilmesi yahut objelere indirgenmesi

söz konusu değildir. Ancak çocukların melekleri cinlerle karıştırdıkları da bilinmektedir. Bu konuda yanlış tasavvurlar, eksik bilgilendirmeden ya da çocukların kavramları doğru algılamamasından kaynaklanmaktadır.

5. Son Çocukluk Dönemi Dua Tasavvuru Kavramının Gelişimi ve Analizi

Çocukluk döneminde ilk inanç etkileşimleri dua ile oluşmaya başlar. Son çocukluk döneminde ise çocukların genellikle maddi istek açısından dualarda buldukları görülmektedir. Nitekim bu dönemde çocuklar, sağlık, başarı, oyuncak, yiyecek veya içecekler gibi isteklerde bulunurlar. Cennet ile cehennem ve sevap ile günah açısından dua ettikleri de olmaktadır. Bu dönemde çocuklarda benmerkezci yaklaşımın azalmasından dolayı sadece kendi ve çevresine değil aile dışından diğer insanlara da dualarda buldukları görülmektedir. Bu dönemde çocukların zihinsel ve sosyal açıdan gelişimi arttıkça maddi istek ve arzulardan manevi isteklere doğru eğilim görülmektedir.

6. Son Çocukluk Döneminde İbadet Tasavvuru Kavramının Gelişimi ve Analizi

Son çocukluk döneminde zaman ve mekân gibi konulara ilişkin arayışlara başvurulmaktadır. Bu dönemde çocukların kurumsal alanda arkadaşlarıyla birlikte ibadetlere ilgi gösterdikleri ve devam konusunda istekleri görülmektedir.

Hz. Peygamber'in (s.a.s) çocuklara yedi yaşındayken namaz kılmalarını söylemeyi (öğretmeyi), on yaşına bastıklarında onları ısrarla kılmaları konusunda uyarmak gerektiğine dair sözleri namazın Müslümanlar için vazgeçilmez bir alışkanlık ve bu alışkanlığın küçük yaşlardan itibaren kazanılması gereken bir ibadet olduğunu göstermektedir.

İbadetler, hem kişilik gelişimi, hem de sosyal gelişim açısından önemli bir etkiye sahiptir (David M. Wulff, 1991, 169). Bu bağlamda çocukların özellikle yedi yaşından itibaren herhangi bir zorlama olmaksızın yetişkinlerin davranışlarının farkına vardıkları ve onlara eşlik ettikleri görülmektedir (Köylü ve Oruç, 2007, 98).

7. Son Çocukluk Döneminde Ölüm Tasavvuru Kavramının Gelişimi ve Analizi

Çocukların ölümle ilgili zihinsel gelişiminde iki husus öne çıkar. İlk olarak çocuğun bulunduğu gelişim düzeyi ve ikinci olarak ölüm konusundaki deneyimleridir. Bu dönemdeki çocukların ölüm karşısında durumları değişkenlik gösterir. Çocuklar yakınlarına ya da çevresindeki insanların ölümü karşısında üzüntü, kafa karışıklığı, kabullenememe vb. tepkiler gösterebilirler. Sevdikleri insanların kaybı sırasında diğer sevdikleri insanlara karşı kaybetme korkusu ve kaygısı yaşarlar. Ancak yetişkinlerin bilgilendirmesiyle kafalarındaki karışıklığı giderirler.

8 yaşındaki çocuklarda ölüm geri dönülebilir bir olgu olarak görülmektedir. 9 yaşındaki çocukların ölüm karşısındaki tepkileri ise, büyükleri taklit etmeye yönelik olduğu için onların ölüm karşısındaki tepkileriyle benzerlik gösterir. 10 yaşındaki çocuklar ise ölümle ilgili olarak geri dönülmezlik, nedensellik ve ölümün herkesi kapsadığı düşüncesi hâkim olur.

Sonuç

Son çocukluk dönemi dinî eğitimin ve gelişimin temellerinin atıldığı dönemdir. Bu bağlamda çocuğun doğuştan getirdiği inanç duygusunun incelenmesi ile onun dinî eğitimine faydalı olunabileceği ön görülmüştür. Bu dönemde dinî gelişim, dinî eğitim ve Allah tasavvurunun; doğru zamanda ve doğru tekniklerle, aile ve çevrenin de desteğiyle çocuğa aktarılması gerekir. Bunu yaparken çocuğun algı düzeyi ve hazırbulunuşluğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocukların bedensel, sosyal, dilsel, bilişsel ve dinî gelişim özellikleri bilinmelidir. Allah'tan korkutma yönteminin kullanılmasının dinî ahlaki gelişimin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine engel olacağı da unutulmamalıdır (Şimşek, 2004, 14).

Çocukların gelişim aşamalarına göre Allah tasavvuru, melek, ilahî kitap, ölüm, ibadet kavramları öğretilmelidir. Yapılan incelemelerde çocukların dinî eğitim ve Allah tasavvuru konusunda yetişkinleri model aldıkları ve taklit ettikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda aile, okul, arkadaş çevresi, sosyal medya ve dinî kurumların çocukların dinî eğitiminde ve dinî inancın oluşmasında önemli bir yeri vardır.

Son çocukluk döneminin okul öncesi döneminde çocukların dinî konularda ailelerini taklit ettiği ve daha çok literal düşünme ile somut olarak Allah tasavvuruna sahip olduğu görülmektedir. Ancak son çocukluk döneminin sonlarına doğru okul hayatının başlamasıyla soyut düşünme ve mantıksal olarak akıl yürütme evresine geçilmektedir. Çocukların bu dönemde benmerkezci düşünceden sıyrılarak manevi yöne eğilim gösterdikleri gözlenmektedir.

O hâlde çocukların dinî eğitiminde, tüm bu farklı özellikler göz önüne alınarak, çağdaş eğitim ilke ve prensipler ışığında “kısa, öz, anlamlı, sevgiye dayalı, sade ve açık” bir din eğitimi ve öğretimi verilmeye çalışılmalıdır (Köylü, 2004, 18).

Kaynakça

- Köylü, M. “Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/2 (2004), 137-154.
- Köylü, M. - Oruç, C. *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2017, 57-111.
- Öcal, Mustafa. “Okulöncesi ve İlköğretim Çağı Çocuklarının Allah Tasavvuru Üzerinde Bir Araştırma”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 2 (2004), 59-80.
- Şimşek, Eyüp. “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din eğitimleri”. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* IV (2004).